

УДК: 371.13

ОБРАЗ ПЕДАГОГА У СТУДЕНТІВ ВНЗ

І. В. Луценко

У статті проаналізовано поняття «образ педагога», «образ професії», проблема формування у студентів цілісного бачення сучасного педагога. Доведено: у свідомості людини образи навколишньої дійсності існують не розрізнено, а інтегровано у вигляді "образу світу", формування образу педагога як внутрішньозаконірного процесу змін у уявленнях людини про педагога є тривалим, суперечливим, безупинним процесом. У цьому відношенні перспективним напрямком удосконалювання вищої педагогічної освіти є реалізація гуманістичної індивідуально-розвиваючої парадигми в освіті, відповідно до якої кінцевою метою підготовки є не просто випуск фахівця зі знаннями, а фахівця, здатного до саморозвитку і самовдосконалення, що усвідомлює свою місію.

Ключові слова: образ педагога, образ професії, цілісне бачення сучасного педагога.

Актуальність обраної нами теми полягає в тому, що на рубежі ХХ і ХХІ століть у системі вищої педагогічної освіти відбулися серйозні зміни, що були орієнтовані на професійний розвиток сучасного педагога, здатного в нестабільних умовах вибирати оптимальні шляхи рішення різних проблем на основі співробітництва і співтворчості, вміє будувати і здійснювати особистісно-орієнтований освітній процес, готовий до постійної самоосвіти і самовдосконалення. Становлення такого педагога в умовах ВНЗ визначається багатьма факторами: і змістом освіти, і технологіями його реалізації, і позицією самого студента в освітньому процесі. Особливе місце серед цих факторів належить тому, як студенти бачать педагогічну професію, місце і роль педагога в ній.

Сучасний етап розвитку освіти характеризується зростанням пріоритету людського фактора, посиленням уваги до особистості. У зв'язку з цим культурологічна спрямованість навчально-виховної роботи ВНЗ припускає створення комплексу ефективних педагогічних умов, покликаних забезпечити формування соціальної позиції і розвиток ціннісного світу студента.

Аналіз наукової літератури пострадянського періоду показує, що суспільство усвідомило необхідність підготовки випускника ВНЗ з високим рівнем культури і багатим духовним світом. Формування соціальної позиції і ціннісних уявлень про образ сучасного педагога є одним з найважливіших способів рішення цього завдання можливе лише при одночасній дії усіх факторів, що визначають навчально-виховний процес ВНЗ.

Однак емпіричні дані свідчать, що уявлення студентів про педагога диференціюються за багатьма параметрами і далеко не завжди виступають у якості важливого ціннісного орієнтира для студентів у процесі їхньої професійної освіти. Професія для них не стає сенсом життя, вони перестають бачити перспективи розвитку своєї особистості на поприщі педагога і формувати подальші цілі в зв'язку з нею. Не всі випускники педагогічних ВНЗ намагаються спробувати себе як учителя. Велика частина з них розчаровується в майбутній професії ще в період навчання. Лише 10-25% студентів думають про роботу в школі.

Таке положення, на наш погляд, порозумівається, зокрема, тим, що в багатьох ВНЗ практично не існує психолого-педагогічне введення студентів в особливий власне педагогічний світ. ВНЗ в першу чергу готують викладачів-предметників, мало приділяють уваги і часу особистісній підготовці майбутнього педагога.

Саме тому проблема формування в студентів цілісного бачення сучасного педагога виявляється значущою.

Метою статті є визначення понять «образ педагога», «образ професії», проблема формування у студентів цілісного бачення сучасного педагога.

Проблема формування образу навколишньої дійсності у свідомості людини широко досліджена в працях вітчизняних психологів Б. Ананьєва, А. Леонтєва, Б. Ломова, С. Рубінштейна, С. Смирнова й ін. У цих дослідженнях доведено, що образ як результат пізнавальної діяльності суб'єкта виступає в єдності об'єктивного і суб'єктивного, зовнішнього і внутрішнього. Формування образу у свідомості людини є складний, суперечливий процес. Формуючись в діяльності, образ розвивається в напрямку усе більш повного й адекватного відображення об'єктивної реальності. Разом з тим образ суб'єктивний, тому що він формується на базі досвіду суб'єкта життєдіяльності, розвиваючись з нагромадженням цього досвіду. В образі виявляється упередженість

суб'єкта, зв'язана з його потребами, мотивами, відносинами, установками і т.д.

У свідомості людини образи навколишньої дійсності існують не розрізнено, а інтегровано у вигляді "образу світу". Образ світу виступає як багаторівнева система уявлень людини про світ, інших людей, себе і своєї діяльності. Він має активний початок, забезпечує цілеспрямовану діяльність людини, її поведінку, особистісний і духовний розвиток, регулює різноманітні форми взаємодії людини зі світом, з іншими людьми і самим собою. З самого початку образу світу функціонує і розвивається як деяке ціле, а будь-який образ є елемент образу світу, і сутність його полягає в тім місці і тій функції, що він виконує у відображенні реальності. Виходячи з даної концепції, образ професії можна розглядати як професійну складову образу світу.

Проблема образу професії в психології традиційно вивчається в контексті професійної орієнтації, мотивації, добору і підготовки кадрів (Е. Артем'єва, Е. Климов, В. Овсяннікова, Є. Рогів, І. Трушина, І. Ханіна й ін.). Образ професії трактується як складне когнітивне й емоційне утворення, у якому відбиваються уявлення людини про різні предметно-інструментальні й ідеальні компоненти професії. Його зміст визначається не тільки відображенням об'єктивних закономірностей дійсності, але і їхнім творчим осмисленням щодо мотивів, суб'єктно-особистісного ставлення людини до професії, значущістю для нього професійної діяльності [3].

Поняттям "педагог" оперують багато хто, однак розуміється воно неоднозначно. Їм позначається професія, відмітні ознаки якої: розумовий характер праці, висока його технологічність, унікальність об'єкта, висока соціальна відповідальність (С. Вершловський). Під "педагогом" розуміється вид професійної діяльності по освіті іншого (Н. Кузьміна). "Педагог" розглядається як загальний термін, уживаний для позначення всіх осіб, що професійно займаються педагогічною діяльністю (В. Онушкін, Є. Огарьов). У дослідженнях сучасних учених педагог характеризується і як суб'єкт професійної діяльності, якому притаманні здатність до вибору свого способу життєдіяльності і його здійснень у професійній діяльності, здатність до самопізнання, самостереження, саморегуляції і самоосвіти, діалогічність, відповідальність і ініціативність при наявності волі вибору змісту, способів і засобів своєї діяльності (Н. Радіонова, В. Сластенін, А. Тряпціна та ін.). Іншими словами,

поняття "педагог" позначає широке коло явищ: це і професія, і вид професійної діяльності, і людина, що реалізується в професії як індивід, особистість, суб'єкт діяльності, індивідуальність [2].

Кожен образ педагога індивідуальний і неповторний. Разом з тим будь-який образ містить свою "міру типового", обумовлену особливостями конкретного історичного періоду. Тобто, образ педагога можна розглядати як соціально-історичне явище, обумовлене світоглядними, соціальними ідеалами певної епохи.

У ході теоретичного аналізу можна зробити висновок, що успішність підготовки сучасного педагога у ВНЗ залежить від того, який образ педагога виступає для студента як ціннісно-цільовий орієнтир його професійного розвитку.

Особлива роль у формуванні ціннісних уявлень у людини образу педагога належить етапу його професійної педагогічної освіти. Доведено, що уявлення майбутнього професіонала про його професію перетерплюють істотні перетворення в міру залучення до неї. Змінюються структура і зміст образу, удосконалюється механізм його "конструювання", з'являються загальні принципи, згідно з яким різноманітні якості різних педагогів поєднуються в одному образі. У формуванні образу педагога на етапі професійної освіти істотну роль відіграють такі доповнення: шкільний досвід, психолого-педагогічні дисципліни і досвід взаємодії з вузівськими викладачами. При цьому якщо засвоєння знань і вимог суспільства до педагога супроводжується їхнім емоційним переживанням, перекладом зовнішніх вимог у внутрішні цілі діяльності самої особистості, образ педагога буде знаходити особистісний зміст і виступати значущим фактором освоєння майбутньої професії.

Дослідження ціннісних уявлень майбутніх учителів при підготовці до професійної діяльності містить у собі вивчення самих цінностей педагогічної професії, що складають її "ідеальний образ" у свідомості студентів, і їхній вплив на формування конкретних планів.

Позиція особистості і "ціннісний блок" у її структурі являють собою систему, що розвивається і має об'єктивно-суб'єктивний характер. Її об'єктивність обумовлена суспільним буттям, специфікою і рівнем педагогічних і суспільних відносин, затребуваністю в соціумі тих чи інших якостей і моральних норм, вплив загальнолюдських і морально-етичних цінностей. Суб'єктивність складається під впливом свідомості

індивіда. Саме рівень суб'єктивізації педагогічних цінностей служить показником індивідуально-професійного розвитку педагога [4].

Перед ВНЗ сьогодні встає дуже непросте завдання – створення таких інноваційних технологій підготовки педагогів, що з одного боку, відповідали б світовим освітнім стандартам, а з іншого – спиралися б на традиційні, стійкі національні цінності освіти. У цьому відношенні перспективним напрямком удосконалювання вищої педагогічної освіти є реалізація гуманістичної індивідуально-розвиваючої парадигми в освіті, відповідно до якої кінцевою метою підготовки є не просто випуск фахівця зі знаннями, а фахівця, який вміє їх творчо застосовувати свої знання, здатний до саморозвитку і самовдосконалення, усвідомлює свою місію.

Саме становлення ціннісно-смыслового ядра особистості педагога розглядається сьогодні як засіб знаходження нею цілісності, єдності загальнокультурного, соціально-морального і професійного розвитку, становлення суб'єктності і креативності.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямку полягають у цілеспрямованому процесі створення педагогічних умов, що сприяють збагаченню ціннісних уявлень про образ педагога у студентів ВНЗ.

Литература

1. Слостенин В.А. Профессиональная культура учителя. – М., 1993.
2. Митина Л.М. Психология профессионального развития учителя. – М., 1998.
3. Климов Е.А. Образ мира в разнотипных профессиях. – М., 1995.
4. Ахияров К.Ш., Амиров А.Ф. Формирование ценностных ориентаций будущих учителей // Педагогика 2002. №3.

ОБРАЗ ПЕДАГОГА У СТУДЕНТОВ ВУЗА

И. В. Луценко

В статье проанализированы понятия "образ педагога", "образ профессии", проблема формирования у студентов целостного видения современного педагога. Обосновано, что перед вузом сегодня стоит непростая задача – создание таких инновационных технологий подготовки педагогов, которые отвечали бы мировым образовательным стандартам, опирались бы на традиционные, стойкие национальные ценности образования. В этом отношении перспективным направлением совершенствования образования есть реализация гуманистической парадигмы в образовании, в соответствии с которой конечной целью подготовки является выпуск специалиста, способного к саморазвитию и самосовершенствованию.

Ключевые слова: образ педагога, образ профессии, целостное видение современного педагога.

IMAGE OF THE TEACHER IN THE UNIVERSITY

I. V. Lutsenko

The author of the article analyzes the concepts “image of teacher” and “image of profession”, examines the problem of holistic vision about modern teacher forming at students. It is proved that nowadays the University faces a very difficult problem –working out of such innovative technologies of teachers' preparation, that will correspond to the world educational standards and will be based on traditional, firm national values of education. Therein the perspective direction of education improvement appears to be the realization of humanistic educational paradigm according to which the ultimate aim of preparation is graduation of specialists able to self-development and self-improvement.

Key words: image of teacher, image of profession, holistic vision about modern teacher.

Луценко Ірина Володимирівна – старший викладач кафедри дошкільної та початкової освіти Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, вул. Оборонна 2 valeryab@rambler.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

УДК 37.037

ЛЮДИНА ТА ЇЇ ПОТРЕБИ В СВІТІ СПОЖИВАННЯ

С. С. Рашидова

У статті розглядається феномен людини та її потреба світіспоживання; показується, що проблема людини – складна, комплексна, а людина є об'єктом досліджень різних галузей знань; аналізуються культурні, зокрема, художні потреби, їх роль у становленні Людини.

Ключові слова: людина, потреби людини, культурні потреби, художні потреби, мистецтво.

Проблема людини є складною, комплексною і актуальною у всі часи. Людина – це цілий світ. Вона виступає об'єктом досліджень філософії, культурології, психології, соціології, педагогіки тощо. І як